

**Міністерство культури та інформаційної політики України
Департамент культури та туризму Тернопільської ОВА
Національний заповідник «Замки Тернопілля»**

**«ОХОРОНА КУЛЬТУРНОЇ
СПАДЩИНИ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ
ЕЛЕМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
СУСПІЛЬСТВА»**

Збараж - 2024

Міністерство культури та інформаційної політики України
Департамент культури та туризму Тернопільської ОВА
Національний заповідник «Замки Тернопілля»

«ОХОРОНА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЯК НЕВІД’ЄМНИЙ ЕЛЕМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА»

*Конференція приурочена
30-річниці створення НЗ «Замки Тернопілля»
та Міжнародному дню музеїв*

*м.Збараж,
16-17 травня 2024 р.*

Збірник містить матеріали наукової конференції «Охорона культурної спадщини як невід’ємний елемент сталого розвитку суспільства», що відбулась на базі НЗ «Замки Тернопілля» у м. Збараж 16-17 травня 2024 року. Конференція приурочена 30-річниці створення НЗ «Замки Тернопілля» та Міжнародному дню музеїв

Видання розраховане для істориків, культурологів, фахівців з охорони пам’яток культурної спадщини, музейних працівників, викладачів, студентів, та всіх, хто цікавиться історією рідного краю.

Редакційна колегія:

Анатолій Маціпура	генеральний директор НЗ «Замки Тернопілля»
Світлана Байталюк	директорка департаменту культури та туризму Тернопільської ОВА
Олег Заліщук	заслужений архітектор України, лауреат державної премії України в галузі архітектури, головний архітектор НЗ «Замки Тернопілля»
Роман Шерстюк	д.е.н., доцент, завідувач кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя
Тетяна Думська	заступниця генерального директора з наукової і культурно- просвітницької роботи НЗ «Замки Тернопілля»
Любов Шиян	кандидат історичних наук, наукова співробітниця НЗ «Замки Тернопілля»
Наталія Марціяш Дир	молодша наукова співробітниця НЗ «Замки Тернопілля»

*Рекомендовано до друку
Вченою Радою Національного заповідника «Замки Тернопілля»
Протокол №4 від 6 червня 2024 р.*

Богдан Андрушків,
Роман Шерстюк,
Наталя Кирич,
Ольга Гагалюк
м. Тернопіль

ВИКОРИСТАННЯ НАГОРОДНОЇ СПРАВИ ЯК ЗАСОБУ ЗАЦІКАВЛЕННЯ В ОХОРОНІ ТА ЗБЕРЕЖЕННІ ТУРИСТИЧНИХ ОБ'ЄКТІВ, ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ, КУЛЬТУРИ І СТАРОВИНИ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ ЧАС ТА ПОСИЛЕННЯ ІДЕОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ДЕРЖАВИ

Анотація: У статті, розглянуто роль, місце та особливості використання нагородного чинника в організації охорони та збереження пам'яток історії, культури і старовини в умовах війни. За рахунок згаданого чинника, активізації громадської діяльності у культурній сфері. Відповідно поточної соціально-економічної ситуації здійснено аналіз причин виникнення непорозумінь і цій специфічній сфері життєдіяльності. Розкрито досвід синтезу державної і громадської нагородних систем в Україні шляхом створення необхідних для цього умов та адміністративного сприяння. Визначено роль та місце нагородної справи у становленні державної ідеології. Внесено пропозиції щодо стабілізації суспільства за рахунок означених чинників.

Ключові слова: нагородна справа, війна, агресія зацікавленість, стимулювання, тоталітарний режим, система, держава, громадські формування, асамблея ділових кіл, соціально-економічний розвиток, адміністративно-територіальна реформа, об'єднання територіальних громад.

Передмова. Вже пройшло більше двох років, як антитерористична операція що виникла у 2014 р. на Сході, переросла у повномасштабну війну з росією з відповідними руйнівними наслідками, нищенням відомих в світі історико-культурних пам'яток України. Зруйновано багато храмів, природних заповідників, розбомблено музеї Григорія Сковороди, Марії Приймаченко ін. Загалом за повідомленням Міністра культури та інформаційної політики вщент зруйнували більше 170 культурних пам'яток, не беручи до уваги заклади освіти, медицини, дитячі садки, парки і т.д. і т.п. Цим стривожені не лише науковці України, а і політики, світова громадськість, ЮНЕСКО ін. Міністр повідомив що понад 100 світових інституцій вражені злочинством агресора вже відмовилися від співпраці з руйнівником, мерзенною росією. Тим часом, від того, в Україні не тепло ні холодно. Такі події фактично не активують науку. Ця своєрідна інтелектуальна сфера, в силу відомих причин, серед яких недосконалість механізмів зацікавленості та нагородної справи, відсутність державної ідеології та інших соціально-економічних обставин суттєво гальмується. В окремих випадках відбувається парадоксальне ігнорування її державою. На даний час ситуація в Україні потребує не лише її уваги, а і рішучих дій. Це дуже добре знають і використовують наші відверті вороги, (маємо на увазі контекст війни з росією), сепаратисти, скриті деструктивні і антидержавні сили. Закономірно може виникнути запитання, чому у нашій державі 8-м років про це мовчала наука, громадськість, суспільство? Чому маючи такий потужний прогностичний інструментарій якісно не підготувались дати належний відпір.

Насправді, офіційна наука не мовчала і не мовчить на даний час. Як відомо, науковці, що працюють у державних структурах, тихенько вовтузяться у скромному, в окремих випадках, формальному державному замовленні... публікуються, але хто звертає на це увагу...???

Що стосується освітніх та громадських наукових формувань, (за час державної незалежності їх функціонувало близько 30-ти), то у своїх дискусійних статтях і фахових виданнях науковці висловлювали конкретні проекти і пропозиції. В багатьох випадках автори захищали їх у своїх дисертаціях, популяризували у книгах. Та знову ж таки, через

відсутність державної ідеології, ніхто з державців, практиків не аналізував. Про це добре знали наші вороги і цим успішно скористалися. Від цього постраждала національна оборона, економіка, соціальний розвиток ін.

Настав час сказати правду та здійснити розвідку можливостей не лише створення інструментарію активізації науки в умовах війни, державних реформ та суспільних трансформацій, припинення російської агресії, і долучити до цієї справи Міжнародні інституції та ООН використати для розвитку цієї царини потужний потенціал нагородної справи.

На справді, Україна знаходиться у центрі Європи, володіє своєю землею, мовою, традиціями, значними трудовими, природними, ресурсами в т.ч. потужним інтелектуальним потенціалом, за яких нині триває боротьба і які, в силу вище описаних причин, використовуються не досить ефективно. Ситуація ускладнюється військовими діями що мають місце в Україні. Протистояти агресору на даний час складно в силу цілеспрямованої руйнації у посттоталітарний період економіки, збройних сил України (ЗСУ), розвитку корупції та інших негативних явищ в логістиці, кадрових розстановках і т.д. і т.п.

Крім цього, Держава послаблена величезними людськими втратами, при тому не лише виїздом самої продуктивної частини трудових ресурсів на заробітки за кордон. Як відомо, під час штучних голодоморів та у Другій світовій війні, після якої практично було вивезено на територію росії промислові підприємства, знищено значну частину Карпатських лісів, виснажено нафтоносні горизонти, поставками продуктами переробки Дашавської нафти і газу у післявоєнну Європу та Центральні регіони СРСР.

На території України відбулась найбільша у світі ядерна катастрофа на Чорнобильській АЕС. Без сумніву, знову ж таки, значний гальмуючий вплив на управлінські процеси та реформування економіки тощо, мав російський вплив на підбір заражених проімперськими шовіністичними вірусами українські управлінські кадри.

Маючи добру волю, Україна після розпаду СРСР, під мирні гарантії провідних світових держав серед яких США і росія відмовилась від ядерної зброї. Тоді до уваги не були взяті конструктивні пропозиції демократичного крила парламенту про вступ України в НАТО та Євросоюз. Тим часом нехтуючи усіма згаданими домовленостями та обставинами (передбачалося створити Україну позаблоковою державою), росія забувши що вона є безпековим гарантом України, керуючись власними імперськими амбіціями, нині активно здійснює агресивні дії відносно нашої держави, нагло анексувавши Крим, повідомивши світу про «повернення» Криму у «рідну гавань». *(За статистичними даними на період до Першої світової війни, та на час приєднання Криму до росії у минулому столітті там проживали 1.2 млн. українців, 800 тис. татар, а потім вірмени, євреї, грузини, поляки ін.)* (Інтернет ресурс). Росія штучно спровокувавши сепаративні процеси на Донбасі та захопивши частину Донецької та Луганської областей методично терризує не лише нашу державу, а і Європейську співдружність загалом. Розпочавши гібридну війну проти України для досягнення своєї мети, продумано використовує всі доступні засоби і методи. Шляхом підкупу, розміщення фейків в інформаційному просторі формує псевдо переконання, в одному випадку, що такої держави як Україна немає, в іншому що в Україні триває громадянська війна між бандерівцями та російськомовними і ...через це вона повинна бути у складі росії. Остання імперія у передсмертній агонії для цього використовує багато інших абсурдних, не компетентних тверджень.

Попри те, у Державі відбувся національно-патріотичний вибух. Виник волонтерський рух. На оборону пішли призовники, контрактники, добровольці, які при підтримці зброєю наших партнерів показали природне вміння воювати. На Тернопільщині при університетах почали активно діяти волонтерські центри. Для створення зацікавленості громадські організації активістам систематично вручаються відомчі нагороди... При всіх життєвих складнощах не припиняє своєї роботи виконавча дирекція Міжнародної Асамблеї ділових кіл в Україні.

Власне ці та інші обставини підтверджують необхідність не лише залучення міжнародних безпекових, ресурсних чинників вирішення цієї проблеми, удосконалення системи нагородної справи, формування і розвитку ідеологічного чинника, шляхом впровадження ініціативи створення Вселенського комітету (координаційної ради) ООН з підвищення ефективності та раціонального використання ресурсного потенціалу планети, розміщення його в Україні що сприятиме створенню безпечного політико-економічного, інвестиційного та гермінативного (екологічного) клімату, де триває російська агресія, а і широкого використання нагородних можливостей для зацікавлення громадськості у розвитку волонтерства, об'єднання громадянського суспільства ін. що сприятиме залученню та ефективному використанню інтелектуального ресурсу, охорону і збереження національних цінностей, пам'яток історії, культури і старовини.

Актуальність нагородної проблематики. За результатами соціологічного дослідження в Україні крім державних нагород успішно функціонують багато відомчих та регіональних нагород серед яких ордени, медалі інші відзнаки, які вручаються за визначні заслуги перед...державою. Тим часом нагородний відділ офісу Президента, не в силі досягнути глибини всіх процесів які відбуваються у суспільстві, при висуненні кандидатів до нагород та прийняття виваженого і справедливого рішення у цій справі. Тут участь повинні брати громадські формування. Найбільший досвід у цій справі має Асамблея ділових кіл в Україні та його виконавча дирекція. Власне ця громадська організація, в багатьох випадках, могла б виступати експертом у вирішенні багатьох проблем у справі нагородження.

У силу згаданих обставин, Держава повинна бути зацікавленою у виробленні державницької ідеології у цій сфері діяльності, підтримці та удосконаленню нагородної справи, координації цих процесів з метою отримання від реалізації цих ініціатив максимального пізнавального, виховного та економічного ефекту. На даний час у ЗМІ та відкритих листах Президенту України у справі вдосконалення нагородної справи в державі піднімаються питання щодо посилення виховної і заохочувальної ролі нагородної справи. що обумовлює її актуальність та своєчасність. Вибори і сила інших розмаїтих обставин тоді не дозволяла цього зробити.

Як відомо, наша держава десятки років, після проголошення незалежності, образно висловлюючись, блукає серед двох сосен. Нині народ авансував вотум довір'я новообраному Президенту України з надією що відбудуться соціально-економічні та психологічні зміни і люди без ілюзорних нагород відчуватимуть радість творення за ради щасливого майбутнього нашої держави. Його випробовування відбувається російським абсурдно-безжальним вогнем...

Приклад бюрократичної волокити або публіцистичний відступ: *Автори мали можливість поспілкуватися з однією людиною що була за попереднього Президента представлена до нагороди, Хрестом Івана Мазепи (державна нагорода України – що встановлена для відзначення громадян за значний внесок у відродження національної культурно-мистецької, духовної..., заслуги у державотворчій, гуманістичній, науковій, просвітницькій та благодійній діяльності).*

Нагородження мало відбутися за поданням цілого ряду державних та громадських організацій серед яких Всеукраїнське товариство ім. Шевченка (з нагоди ювілею НТШ), Тернопільського ВУЗу, при підтримці Міністерства освіти та науки України, Тернопільської облдержадміністрації та громадської Академії. Між іншим, необхідно сказати, що до процес подання передбачав обговорення представленої кандидатури на засіданнях вченої ради університету, Президії громадського об'єднання, чому теж передувало обговорення у трудових колективах... і т.д. і т.п. Такий довгий бюрократичний ланцюг передбачають положення розроблені у свій час адміністрацією Президента, відколи існує наша держава...

Тут час подумати про небесні нагороди, які чекають кожного з нас без принизливих вивчень черствими чиновниками і т.п. Тим часом бюрократи мусять виконувати бюрократичні приписи.

З соціологічних позицій, поступок не продиктований амбіціями звернути на себе увагу та добитись нагородження. У нього є вже державні відзнаки і він вже давно на заслуженому відпочинку. Тут мабуть час подумати про небесні нагороди, які чекають кожного з нас без принизливих вивчень черствими чиновниками [9].

У цьому випадку хочеться привернути увагу на недосконалість окремих процесів нагородної справи. Як відомо, нагородження відбувається за заслуги перед державою, а не перед державним чиновництвом, відповідно держава могла б трохи серйозніше відноситись до проблеми нагородження, адже нагорода, як правило, виконує не лише заохочувальну, а і виховну та пізнавальну у державотворчих процесах функцію.

Після проголошення незалежності нагородна справа отримала новий потужний поштовх особливо в галузевому та регіональному планах. Практично кожна облдержадміністрація чи органи місцевого самоврядування заснували свої відзнаки, які вручають за заслуги у соціально-економічному розвитку регіону. Свої відзнаки заснували, Міністерства і Відомства, ВУЗи, громадські та політичні об'єднання, духовенство. Захоплення розвитком нагородної справи... має виправдання. Разом з тим, на даний час, потребує вивчення і розробка механізмів поєднання (синтезу) організації нагородної справи з боку держави з урахуванням творчих громадських ініціатив.

Духовно-філософський відступ: *На справді, релігія каже: кожен з нас нагороду за заслуги перед Господом отримає «на тому світі». Тим часом свої нагороди мають навіть і і...церкви, якими нагороджують світських людей за заслуги перед церквою. Отримують їх також служителі культу, хоч і проповідують що для істинних віруючих нагородою є ... страждання і захворювання. При тому дехто страждання трактує як покарання за гріх?*

У цьому випадку хочеться привернути увагу на недосконалість (та можливо безглуздість) окремих процесів нагородної справи. Як відомо, нагородження відбувається за заслуги перед державою, а не перед державним чиновництвом, відповідно держава могла б трохи серйозніше відноситись до проблеми нагородження, адже нагорода, як ми відмічали, виконує не лише заохочувальну, а і пізнавальну та виховну у державотворчих процесах функцію.

Галузеві та регіональні виконавчі органи на місцях теж відзначають своїх активістів не лише дипломами і грамотами. Тим часом, у цих процесах державою практично не використовується широкий інструментарій забезпечення моральної та матеріальної зацікавленості у суспільному розвитку шляхом синтезу державних і громадських засобів. Власне ці та інші обставини обумовлюють актуальність та своєчасність розглядуваної проблематики.

Аналіз публікацій за темою дослідження. У численних статтях з цієї проблематики, у фахових виданнях, в даному випадку, як правило, звертається увага науковців на цікавий аспект суспільної діяльності, – синтез державного і громадського розвитку нагородної справи в Україні, яка на даний час потребує серйозного удосконалення.

У 1996 р., колишній Глава держадміністрації Президента України, Д.В. Табачник (кер. авторського колективу, видав три томи під назвою «Нагороди України: історія, факти, документи» (вид. Київ, «Українознавство»). У книгах він розкрив джерела нагородоутворення, розвиток нагородної справи в Україні від доби визвольних змагань, етапу Українській РСР аж до проголошення державної незалежності [6]. Між іншим, авторський колектив з цим дослідженням тоді претендував на Державну премію імені Т.Г. Шевченка.

Справді, у кожній державі, нагороди мають свою специфіку, але покликання нагород завжди і всюди однакове, - відзначення за трудові чи бойові заслуги перед державою. Крім цього метою кожної нагороди є не лише заохочення до творчої праці, залучення до певного виду діяльності, а і виховання свідомих людей майбутнього, патріотизму ін. Нагорода як відомо є ефективною тоді, коли ще має не лише моральний, а і матеріальний супровід. У радянський період, нагорода як правило, супроводжувалася певними матеріальними

стимулами (термін успішно використовувався тоталітарним режимом. У перекладі з нім. палка загострена з одного кінця, якою підганяли ліниву худобу).

Нагородній справі і зокрема розвитку заохочувальних відзнак Міністерства оборони України та організації масових нагороджень в Україні, свої праці присвятили: Беляєв С., Бузало В., Граб С., Денисюк Ж., Карпов В., Маскевич О., Муравйов О., Омельченко М.

В свою чергу Слободянюк М., Сопов О., Царенко М. свої праці присвятили реформам нагородної системи України, розкриттю фалеристичного розмаїття України, структуризації, нагородного процесу ін.

Табачник Д., Безгін І., Бузало В., Дмитрієнко М., Курас І., Куценко В., Яковлева Л., Литвин С., Петренко О., Царенко М., Чичкань І., Чмир М., Баята Л. - організації нагородної справи у державі загалом [6].

Після проголошення незалежності нагородна справа отримала новий потужний поштовх особливо в галузевому та регіональному планах. Практично кожна облдержадміністрація чи органи місцевого самоврядування заснували свої відзнаки, які вручають за заслуги у соціально-економічному розвитку регіону. Свої відзнаки заснували, Міністерства і Відомства, ВУЗи, громадські та політичні об'єднання, духовенство. Захоплення розвитком нагородної справи... має виправдання. Разом з тим, на даний час, потребує вивчення і розробка механізмів поєднання (синтезу) організації нагородної справи з боку держави з урахуванням творчих громадських ініціатив, охорона і збереження пам'яток історії культури. Власне ці питання залишилися за полем зору згаданих науковців. Це засвідчує необхідність вивчення та розробки означеної проблематики, впровадження механізмів координації і регулювання цих процесів, їх класифікації за рівнями державної реєстрації та відповідної матеріальної та моральної підтримки.

Виклад основного матеріалу. В еволюції нагородної справи у незалежній Україні, як бачимо, є свої підйоми, сплески та падіння, які спричиняються розмаїтими політичними процесами, суспільними потрясіннями іншими чинниками в т.ч. обумовленими виробничою необхідністю ін. Шлях проб і помилок яким ідемо у своєму розвитку, передбачає розмаїті випробовування і при відповідній наполегливості досягнення бажаного результату.

Як відомо, в Україні засновано ряд нових Президентських (державних) нагород. (У Верховній Раді та Кабінеті Міністрів України для нагородження існують лише грамоти). Не беремо до уваги чисельні відомчі нагороди та нагороди громадських організацій, які як було відмічено раніше, теж користуються популярністю серед населення і підтверджують доцільність цього явища що і обумовлює необхідність глибшого дослідження цієї проблематики.

Нагородна справа радянського періоду була не лише і не стільки засобом відзначення за заслуги, скоріше ідеологічним засобом та засобом покращення життя (надбавка до пенсії і т.д.). Нині вона у порівнянні з зарплатами олігархів та «власністьмущих» є настільки мізерною, що втрачає для них всякий зміст. (Преміальні виплати, наприклад, за виграний суд - 1.5 млн грн. не може прирівнюватися до найвищих державних нагород).

До поки свідомість українців визріє до такого рівня, що вони усвідомлять свою ідентичність, незалежність та працюватимуть на свою державу так, як працюють на свою державу (без нагород), як наприклад, китайці. Якщо українці так захищатимуть свою державу як воювали з своїми ворогами японці, допоки рівень достатку підніметься до рівня цивілізованих європейських держав, доти нагороди будуть важливими в справі зацікавленості у посиленні оборони нашої країни та творчій і продуктивній праці.

До речі китайці історично були ініціативними. Вони вчасно виявили хибність політичного курсу Мао Цзедуна і змінивши його, вже досягли не малих успіхів. На даний час засобами оренди та ін., ефективно використовують природні ресурси та... неозорі Сибірські простори.

В свою чергу Ден Сяопін – соратник Мао Цзедуна, а потім послідовник — діяч комуністичної партії Китаю, теж один з керівників китайської держави та Восьми

безсмертних КПК, власне він в 1978 році проголосив курс на радикальну реформу з метою побудови соціалізму з китайською специфікою.

У народі і в літературі його називали «дядечко Ден» (Ден-бо). Ден Сяопін був головним ініціатором політики «чотирьох модернізацій» і побудови «соціалізму з китайською специфікою», які привели до бурхливого економічного зростання в Китайській народній республіці і досягнення одних з найвищих у світі темпів зростання економіки. Він також є творцем нової концепції взаємовідносин з етнічними китайськими територіями, що не увійшли в 1949 до складу КНР («одна держава — дві системи»)

Ден Сяопін вважав, що економічний розвиток важливіший за комуністичну ідеологію. Через те йому прийшлося пережити не лише прикре приниження від червоних «комсомольців», до речі як і наш земляк, космічний конструктор Корольов, які замість нагород дістали немало штовханів, (після яких можна... стати не героєм, а інвалідом), вони відстоювали свої переконання і все робили «во ім'я» держави. Мабуть стимулювання (бичування), (як нами підкреслювалося, стимул у перекладі, - палка загострена з одного боку для штрикання в одне місце лінивих биків), у цих випадках отримали істинне підтвердження.

У нашій державі нагорода виконує функцію не лише морального зацікавлення, а і характерна певними, хоч і незначними грошовими надбавками. Нині вони складають мізерних 10 -20 % доплат.

Впевнені, - ті, хто забезпечували економічний розвиток, наприклад при Адольфу Гітлеру (Німеччина) не отримували дипломи і грамоти, як це має місце у нас. Їхня наука, з великої літери не за паперові грамоти давала вражаючі результати. Пригадаймо, Вєрнер фон Браун (нім. *Wernher von Braun*), — німецький, а потім (після переосмислення життєвих позицій), - американський вчений, конструктор ракетно-космічної техніки. Головний конструктор ракети А-4 (Фау-2), ракети Сатурн V. «Батько» американської космічної програми працював звичайно не за американські нагороди. Інше, відомий американський вчений - ядерник Опенгеймер після бомбардування японських міст Хіросіми і Нагасакі, прикро заявив: «Чи є наука добром для людини?». Мається на увазі чи завжди для науковця є нагородою результати творчої праці?

Довідково: *Джуліус Роберт Опенгеймер професор фізики Каліфорнійського університету в Берклі, член Національної академії наук США (з 1941 року). Широко відомий як науковий керівник Мангеттенського проекту, в рамках якого в роки Другої світової війни розроблялись перші зразки ядерної зброї, через це Опенгеймера часто теж називають «батьком атомної бомби». Атомна бомба була вперше випробувана в Нью-Мексико в липні 1945 року; згодом Опенгеймер згадував, що в той момент йому прийшли в голову слова з Бхагавад-гіти: «Якби на небі разом зішли сотні тисяч сонць, їх світло могло б зрівнятися з сяйвом, що лунало від Верховного Господа. Я — Смерть, великий руйнівник світів, що несе загибель всього живого!» (Інтернет ресурс).*

Хочеться вірити що не за грамоти і нагороди (хоч і вони були), він розвивав ядерну зброю, і висновки зробив не після експериментальних випробовувань, а після практичного її використання і багато тисячних жертв.

Однак повернемося до теми розвитку нагородної справи у нашій державі.

Як показало соціологічне дослідження, принизливим є прихід до влади нового першого керівника і відміна в зв'язку з цим всіх представлень до нагород. Зазвичай, як правило, до нагород представляють за заслуги перед Батьківщиною, а не Президентським чиновництвом. Знаю і вірю що Президент за заслуги перед його особою, міг би дати (і в окремих випадках дає) значно вагомішу нагороду чим медаль, відзнаку чи навіть орден славного імені.

Літературний відступ: *Багато хто на цій грішній землі вважає, що найвищою нагородою є померти за свій народ і свою державу. Ми твердо переконані, що такі висновки не характерні нашим лідерам. Такими були, в багатьох випадках, наші предки, як у середньовіччі, так і у минулому столітті. Серед таких Степан Бандера. Роман Шухевич та*

багато сотень і навіть тисяч інших, які протистояли «гідри многоглавій» і безоглядно віддали свої життя за Україну.

За ради справедливості потрібно сказати що цим особистостям одні Президенти України присвоювали звання Героя України, потім інші відміняли. Якщо ми запровадили нагороди імені таких борців за долю і волю України як Данило Галицький, Іван Мазепа, Іван Сірко, Богдан Хмельницький, ін., то чому б не заснувати нагороду імені Степана Бандери чи Романа Шухевича. Московські прихильники інерційно, не маючи державницьких переконань та державної ідеології бояться, що це може не сподобатися «старшому брату», або не відповідає його установкам п'ятій колонії, яка успішно вередує не лише у Верховній Раді, а і у державі, і заперечують таку ініціативу?

Насправді, нагородний відділ офісу Президента не в силі досягнути глибину всіх процесів, які відбуваються при висуненні кандидатів до нагород та прийняття правильних і справедливих рішень у цій справі.

Керуючись проголошеним, новим Президентом девізом: все вирішує народ, все обирає народ, - як на нашу думку, у нагородній справі участь повинні брати громадські формування. Знову ж таки, найбільший досвід у цій справі має виконавча дирекція Асамблеї ділових кіл в Україні. Власне ця громадська організація могла б навіть на громадських засадах, взяти на себе багато функцій у реалізації нагородної справи та виступати експертом у вирішенні не лише державних, а і інших відомчих та громадських нагородних справ.

Літературний відступ: Цікавим явищем у суспільстві виявилось заснування міжнародною громадською організацією «Міжнародна Асамблея ділових кіл» (м. Київ, Україна) своїх нагород серед яких наприклад орден «Золотий хрест честі і звитяги «Лицар Вітчизни», який належить до категорії найвищих суспільних орденів України і вручається з відповідними протокольними почесностями під Державним прапором України з озброєною військовою Почесною вартою, за участі вищих офіцерів Збройних сил України, традиційно в супроводі окремого батальйону почесної варти Міністерства внутрішніх справ України (Національної гвардії) використанням іншої геральдичної атрибутики в національних традиціях. Суспільний орден „Лицар Вітчизни” ставить своєю метою відзначення видатних особистостей, заслуги яких перед Вітчизною є свідченням високого патріотизму та громадянської свідомості - шанування гідних творців добра та справедливості, що живуть і працюють на основі загальнолюдських чеснот, що відображені в традиційному Лицарському кодексі. Походження лицарських орденів з давнини було нерозривно пов'язано з козацтвом та вимогами дотримання й утвердження цих чеснот.

Орден «Лицар Вітчизни» вручається Президією Асамблеї ділових кіл і насправді служить потужним моральним стимулом для формування гармонійно розвинених особистостей на національних традиціях повернення в епоху українського козацького лицарства з високим рівнем свідомості, культури й духовності, загальноосвітньої та фахової підготовки, чия виробнича, наукова і творча діяльність та військова доблесть примножують і звеличують національний і міжнародний авторитет Вітчизни. Присудження почесного звання «Лицар Вітчизни» з врученням відповідного ордену здійснюється згідно з рішенням Науково-Експертної Ради Асамблеї ділових кіл за певними критеріями.

Нагородження супроводжується комплексом рекламно-іміджевих послуг і приурочується як правило до державних та інших свят.

В арсеналі Асамблеї ділових кіл є багато інших пристойних нагород, які успішно функціонують вже близько 15-ти років.

Заключення. Таким чином, для глибокого і всебічного аналізу виконання будь-якої функції держави в т.ч. нагородної, слід їх розглядати в контексті мети, змісту, форми і методів здійснення цього заходу державної ідеологічної спрямованості.

Мабуть, не потрібно нікому доказувати, що з реалізацією усіх вищезгаданих пропозицій, як правило, можуть виникати не творення в ім'я народу і суспільства, а трансформаційно-руйнівні процеси в економіці та деградаційні явища в суспільній

свідомості населення. Заради справедливості необхідно відзначити, що виникають вони і у будь-якій державі, не лише через некомпетентне і безвідповідальне управління, а й за для створення певних стратегічних передумов і супроводжуються певними негативними проявами, тож повинні бути дослідженими з використанням наукових методів.

В процесі вивчення нагородної діяльності нами пропонується виявити найважливіші ознаки розвитку трансформаційно-руйнівних процесів у державі, сформулювати причини їх виникнення та характер (виробничі) чи деградаційні (свідомісні), можливі наслідки їх проявів. Та нагородними стимулюючими засобами забезпечити попередження негативу від них впливу.

Характерними ознаками проявів трансформаційно-руйнівних і деградаційних процесів у державі виступають:

- спотворення основоположних функцій держави, серед яких управлінська, виховна, юридично-правова, соціально-захисна, оборонна та ін., які здійснюються певними механізмами і засобами;

- наповнення бюджету не за рахунок виробництва та діяльності обслуговуючих підприємств, посередницьких чинників, а фіскальних джерел ін.

Без особливих зусиль можна виявити ознаки або передумови розвитку трансформаційно-руйнівних і деградаційних процесів у державі серед яких:

- активізація перерозподілу майна, посилення боротьби за основні засоби і ресурси тощо;

- системна, але необ'єктивна інформація про розвиток фінансово-економічних процесів у виробничо-господарській діяльності, необ'єктивна реклама;

- укриття негативних тенденцій у розвитку національної економіки загалом, у т. ч. процесів знецінення грошової одиниці тощо;

- через ЗМІ нав'язування фальшивих пріоритетів;

- регульована статистика;

- призначення на відповідальні державні посади не за ознаками компетентності, а за партійними переконаннями, кумівство і т. п.;

- ослаблення контролю і відповідальності за результати некомпетентного управління;

- акцентування уваги на розвиток певних негативних суспільних процесів і явищ, нав'язування сумнівних, необґрунтованих процесів ін.

Віриться, що у недалекому майбутньому в державі буде запроваджено державний реєстр визнаних популярних нагород такого високого рівня, що витримали багаторічні випробування та буде рекомендовано органам державної регіональної влади та органам місцевого самоврядування передбачити певні пільги нагородженим. Такі кроки без сумніву будуть сприяти єднанню суспільства і державних органів влади об'єднанню сил на вирішення спільних проблем. Якщо не державою то суспільними органами будуть засновані ордени, що носитимуть імена нових героїв. Не будуть забуті імена. С. Бандери, Р. Шухевича ін., імена яких матимуть найвищі державні нагороди.

На даний час, на Тернопільщині впроваджуються власні ініціативи. Зокрема нещодавно обласною радою розроблено чергову нагороду: «За заслуги перед Тернопільщиною», відзнаку Ярослава Стецька, якого 30 червня 1941 року проголосили Прем'єр-Міністром Державного Правління і якого Гітлер зразу ж запроторив у концтабір Заксенхаузен, де він пробув у бункері смерті аж до вересня 1944 року. Втікаючи від німців до американської окупаційної зони, був тяжко поранений (*Інтернет ресурс*). Однак це окрема історія.

Відповідні нагороди для відзначення заслуг у реалізації регіональної політики мають практично усі регіональні органи влади, громадські організації ін.

Світ повинен зрозуміти, нехтування цими чинниками суспільно розвитку може послабити дію патріотичних сил і посилити можливі катастрофічні наслідки не лише стихійних лих у цій сфері, а і розвитку сепаратистських, а потім агресивних, диверсійно-провокаційних настроїв. Користуючись сучасними комунікаційними засобами, насправді

нині реально крім антивоєнних, здійснювати координацію розвитку суспільних процесів у міжнародному плані, в тому числі у царині використання ресурсів, яких нині монополізували окремі агресивні держави й інтенсивно експлуатують. Загалом природні ресурси є загальнопланетарним надбанням і їх використання повинно відбуватися під міждержавним контролем.

Доцільним на даний час є створення резервних (катастрофо-запобіжних та попереджувальних) фондів (міжнародних формувань швидкого реагування на виникнення та попередження техногенних ситуацій, які можуть пом'якшити або навіть запобігти виникненню пожежі, того чи іншого стихійного лиха явища, стабілізувати розвиток, ін.

Посилення міжнародної відповідальності не лише за воєнні злочини, а і за скоєні зловживання у сфері збереження і охорони культурної спадщини в Україні, забезпечення сталого (гермінативного) розвитку, може застерегти від необачних кроків провокаторів та дій диверсантів і т.п. Міжнародні інституції у цих сферах на даний час є малоефективними або ж бездіють.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрушків Б.М. Майдане, доленько, - я твій. ТзОВ «Терно-граф». 2014. 43 с.
2. Андрушків Б.М. Кишенькова книга молодого патріота України. Тернопіль: «Джура». 1999. 270 с.
3. Андрушків Б.М. Велика ілюзія правди, або Про містику слова та сліди Вселенського Розуму на тлі українського абсурду. Тернопіль. 2004. 288 с.
4. Кирич Н. Б. Організаційно-економічна категорія господарської та фінансової стабільності функціонування підприємств в контексті сталого розвитку України. Вісник економічної науки України. 2007. №4. С. 113–114.
5. Кирич Н. Б. Теоретичні та прикладні механізми управління стратегією підвищення господарсько-фінансової стабільності підприємства. Економіка: проблеми теорії та практики. 2008. № 3. С. 136-142.
6. Табачник Д. В., Безгін І. Д., Бузало В. Й. та ін. Нагороди України: історія, факти, документи у 3-х томах Київ : Українознавство : ARC-Ukraine, 1996.
7. О, прекрасні дива твої, Україно. Феномен історичних, природничих, національно-етнографічних та патріотичних традицій Тернопілля. Тернопіль: «Підручники і посібники», 2004. 264 с.
8. Реквієм за втраченими можливостями або сповідь та каяття українця. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А. 2015. 439 с.
9. Шерстюк Р. П. та ін. Шляхи удосконалення моральної та матеріальної зацікавленості у творчій праці (Досвід синтезу державної і громадської нагородних систем в Україні) Соціально-економічні проблеми і держава. 2017. Вип. 2 (17). С. 3-12. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2017/17abmutp.pdf>

ЗМІСТ

1.	Андрушків Богдан Шерстюк Роман Кирич Наталя Гагалюк Ольга Використання нагородної справи як засобу зацікавлення в охороні та збереженні туристичних об'єктів, пам'яток історії, культури і старовини в Україні у воєнний час та посилення ідеологічної складової держави	5
2.	Андрушків Богдан Стойко Ігор Шерстюк Роман Туристична Тернопільщина. Видатні постаті в аеронавтиці: Михайло Яримович	14
3.	Брегін Оксана Діяльність М. Потоцького у вивченні і збереженні історичної будівлі «Окопів святої Трійці» (1864-1878 рр.)	21
4.	Брель Ольга Людмила Харченко Музейники Чигиринщини. Нераденко Тетяна Миколаївна	24
5.	Вельгій Марія Перспективи музеєфікації замку у Золотому Потоці Чортківського району	30
6.	Владимир Ольга Микитій Андріана Основні виклики розвитку туристичної діяльності в Україні	36
7.	Волоцюга Людмила Збереження культурної архівної спадщини: досвід Державного архіву Тернопільської області	39
8.	Ганусевич Наталія Музеєфікація дзвіниці монастиря оо. Бернардинів м. Збараж	44
9.	Герич Володимир Музеєфікація пам'ятки – досвід Жовківського замку	49
10.	Голяченко Олександр Мінялук Галина Жанна Литвинчук 46 років праці віддала музейній справі	57
11.	Дзісяк Ярослав Коростіль Тетяна Замок: аура в контексті часового виміру	62
12.	Думська Тетяна Стратегія інклюзивного розвитку Національного заповідника «Замки Тернопілля» як складова організаційної політики установи	65
13.	Жолоб Ганна Ігор Говаль – дослідник давнього Галича (28.07.1960-05.05.2019)	73

14.	Івченко Богдан Викрадення експонатів із харківського історичного музею у 1943-1991 рр.	77
15.	Капуста Андрій Микулинецький замок на карті 1779–1783 рр.: спроба ідентифікації замкової забудови	83
16.	Кіщенко Ганна Облаштування території довкола магнатської резиденції на прикладі Вишневецького палацу за доби Сервація Вишневецького	88
17.	Ковальчук Надія Бережанська ратуша: проблема збереження та реставрації в умовах повномасштабної війни	90
18.	Лугова Олена Комплекс замку Синявських: винятковість та перспективи ревіталізації пам'ятки	94
19.	Луценко Олена Замки Словенії як туристичні об'єкти: досвід для України	100
20.	Мавдюк Мар'яна Опис рухомого майна офіцин Вишневецького палацу	104
21.	Мазуранчик Зоряна Міжнародна діяльність Національного заповідника «Замки Тернопілля» в умовах воєнного стану	107
22.	Малюта Людмила Кузь Тетяна Королюк Софія Туристичний потенціал та забезпечення розвитку, економічної безпеки і стабільності вітчизняного туризму	111
23.	Мацука Вікторія Горбашевська Марина Культурний туризм: підвищення доходу та збереження спадщини	115
24.	Мельничук Олег Храм святого пророка Іллі у Крилосі-Галичі: дослідження та збереження пам'ятки	121
25.	Островська Галина Хоптяна Ірина Перспективні напрями розвитку туристичної діяльності на землях Тернопільщини	124
26.	Пагор Валентин Відродження національної пам'яті – створення сучасного історико-культурного заповідника в Старокостянтинові	127
27.	Петраш Ігор Створення туристичних destinations у громадах. Труднощі та шляхи вирішення	131

28.	Петришак Богдана Камінський Василь Проблеми відбудови пам'яток після Першої світової війни	135
29.	Підставка Руслан Пам'ятки культурної спадщини Збаразької громади: ретроспективний огляд та проблеми збереження	139
30.	Пришляк Оксана Подільське туристично-краєзнавчогє товариство і його діяльність по відбудові вежі замку у с. Кривче	145
31.	Романів Роман Реставрація та консервація збереженої стіни Високого замку у Львові	150
32.	Рудакевич Іван Гавришок Богдан Яцків Марина Єврейська культурна спадщина Тернопільської області: актуальний стан і проблеми збереження	154
33.	Сандуляк Віктор Дослідження історії Хотинської фортеці в історіографії другої половини XIX – першої чверті XXI ст.	159
34.	Свінціцька Лілія Ладоренко Ірина Історико-архітектурні дослідження палацу Четвертинських в с. Стригани Хмельницької обл.	164
35.	Смоляк Юлія Туристичний маршрут «Історико-культурні та духовні пам'ятки Скалатчини», як основа розвитку туристичних маршрутів регіону	169
36.	Чайка Володимир Організаційний аспект відбудови Збаразького замку XVII століття у міжвоєнний період	174
37.	Чемеринський Андрій Проблематика створення музею в Галичі - Крилосі. Задуми, ініціатори та обставини, кінцевий результат (кінець XIX – початок XXI ст.)	177
38.	Шерстюк Роман Паляниця Віктор Підвищення інклюзивності та екологічної безпеки індустрії туризму	188

УДК-929
ББК-83-3(4Укр.)

**Міністерство культури та інформаційної політики України
Департамент культури та туризму Тернопільської ОВА
Національний заповідник «Замки Тернопілля»**

Наукове видання

Збараж 2024

Національний заповідник «Замки Тернопілля»
вул. Б. Хмельницького 6, м. Збараж Тернопільська обл. 47302
тел. (03550) 2 47 02
e-mail: zapovidnik_zbarazh@ukr.net
Офіційний сайт: <https://zamky.te.ua/>

**Макет та верстка:
Тетяна Думська, Наталія Марціяш Дир**

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір і достовірність наведених фактів, цитат, власних імен, назв і стилістику тексту.

Національний заповідник «Замки Тернопілля»
тел.: (03550) 2-42-47
zapovidnik_zbarazh@ukr.net